

Голові спеціалізованої
вченої ради Д 64.707.03
Національного університету
цивільного захисту України
проф. Домбровській С.М.

ВІДГУК

офіційного опонента доктора наук з державного управління, професора
Майстра Сергія Вікторовича
на дисертаційну роботу **Кравченка Сергія Григоровича** на тему:
«Теоретико-методологічні засади державної політики розвитку урбанізованих
територій в Україні», подану до захисту до спеціалізованої вченої ради
Національного університету цивільного захисту України
на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління
за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління

Актуальність теми дослідження

Глобалізаційні процеси, які змінили уявлення людини про своє місце в природі, змінили й параметри екологічного розвитку держав. Відхід від традиційного сприйняття питань розвитку територій, виходячи з останніх доповідей Римського клубу, вимагає відповідей на кліматичні виклики щодо стримування процесу потепління на планетарному рівні та збереження якості життя, тобто фактично йдеться про виживання людини в зміненому середовищі. На сьогодні питання економічного росту і покращення (чи хоча б збереження) якості життя – два різноспрямовані вектори, тому державам треба відпрацьовувати таку політику зазначеного спрямування, щоб рухаючись фактично в різні сторони, досягти однієї мети. Усе це викликає необхідність формування в Україні нових парадигм та підходів до вирішення сучасних проблем розвитку урбанізованих територій, які є в своїй більшості продуцентами джерел утворення загроз природного та техногенного

спрямування, що свідчить про актуальність теми дисертації Кравченка С.Г., присвяченої обґрунтуванню теоретико-методологічних засад державної політики розвитку урбанізованих територій.

Отже, обрана тема представленого дослідження С.Г. Кравченка є актуальною, а сама дисертаційна робота – своєчасною.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дослідження виконано на кафедрі регіонального розвитку та місцевого самоврядування Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентіві України (тепер – навчально-науковий інститут «Інститут державного управління» Харківського національного університету імені В. М. Каразіна) в межах науково-дослідної роботи «Управлінські технології забезпечення спроможності місцевого самоврядування в умовах децентралізації» (номер державної реєстрації 0116U007244). Зокрема, здобувачем визначено особливості державної політики щодо земельних відносин громад у малих історичних містах.

*Ступінь обґрунтованості й достовірності основних наукових положень,
висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації*

Відповідно до сформульованої мети дослідження та поставлених для її досягнення завдань щодо обґрунтування теоретико-методологічних засад державної політики розвитку урбанізованих територій та розробка науково-прикладних рекомендацій щодо модернізації механізмів протидії виникненню природно-техногенних ризиків задля гарантування стабільності екологічних систем і забезпечення їх сталого розвитку, одержано наукові положення, сформовано висновки і рекомендації, які є достатньо обґрунтованими і достовірними.

Сформульовані у дисертаційній роботі наукові положення, висновки та рекомендації базуються на методології науки державного управління,

узагальненні існуючих поглядів і напрацювань, які вже зробили відомі українські та зарубіжні вчені і фахівці. Обґрунтованості отриманих результатів сприяло використання низки законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів України та інших держав – опрацьовано 355 інформаційних джерел.

У процесі виконання дослідження застосовано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів, що ґрунтуються на сучасних засадах науки державного управління та споріднених наук.

Результати проведеного дослідження, їх узагальнення надали підстави для формування висновків і рекомендацій, що мають теоретичну цінність і практичне значення. Висновки за розділами та в цілому по дисертації є послідовними та достатньо обґрунтованими.

Поставлені здобувачем наукові завдання фахове відпрацьовані в роботі і знайшли своє відображення у висновках та рекомендаціях дослідження. Обрана форма розв'язання важливої для державного управління наукової проблеми свідчить про здатність дисертанта вносити нові ідеї та аргументувати їх життєздатність.

Тема дисертації досить повно розкрита в її структурі та змісті. Дисертація вміщує комплексний та всебічний розгляд визначеної наукової проблеми, ґрунтовний аналіз теоретичних та прикладних аспектів державної політики розвитку урбанізованих територій в Україні.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів

Докладне ознайомлення зі змістом дисертації та автореферату дозволяє стверджувати, що одержані результати дисертаційного дослідження є достовірними.

У дисертації наведено дані про апробацію результатів на 26 науково-практичних комунікативних заходах (у містах Запоріжжя, Київ, Львів, Маріуполь, Одеса, Полтава, Харків, Черкаси, а також в Болгарії, Польщі,

Словаччині, Угорщині, Чехії), що свідчить про цілковиту достовірність основних теоретичних та прикладних положень і висновків дисертаційного дослідження.

Достовірність результатів підтверджується також участю автора у науково-дослідній темі кафедри регіонального розвитку та місцевого самоврядування Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентіві України, внесок автора у розробку яких визначено у вступі дисертації (с. 18).

Найбільш значущими для науки державного управління одержаними результатами, які мають наукову новизну, що викладена на с. 21-24 дисертації, є обґрунтування нових теоретико-методологічних підходів до формування і реалізації державної політики розвитку урбанізованих територій та удосконалення існуючих механізмів державного впливу, а саме:

– формулювання парадигмі збереження екологічної рівноваги урбанізованих територій та забезпеченні їх сталого розвитку, яка полягає у тому, що в умовах глобалізації досягти екологічної рівноваги урбанізованих територій та забезпечити їх сталий розвиток можливо, якщо екологічні інтереси в процесі розвитку цих територій будуть економічно мотивовані, а екологічні заходи будуть економічно доцільними, тобто, коли економічно вигідні дії стануть екологічними;

– обґрунтування доцільності застосування зарубіжних практик щодо підбору керівних кадрів, заснованих на положеннях принципу П. Лоуренса щодо «рівня некомпетентності» конкретних співробітників, при підборі та плануванні кар'єрного зростання тих службовців, які приймають управлінські рішення щодо розвитку урбанізованих територій;

– наукове доведення необхідності формування компетентного, пасіонарного ядра громади, яке на партисипативних і стейкхолдерських засадах спонукатиме підвищенню рівня фаховості в управлінні урбанізованими територіями.

Заслужують на увагу пропозиції здобувача щодо удосконалення механізму протидії виникненню природно-техногенних ризиків та мінімізації соціально-економічних наслідків надзвичайних ситуацій та підходів до реалізації державної політики, що пов'язані з державним регулюванням розвитку урбанізованих територій, що в кінцевому рахунку повинно сприяти гальмуванню кліматичних змін, на підставі гіпотези повторного використання (рециклінгу) матеріальних благ, включає такі складові:

а) унормування у відповідних законодавчих актах обов'язковості власникам матеріальних благ дослідження можливості повторного використання, частин чи механізмів вживаних ними матеріальних благ;

б) створення відповідних державних чи комерційних банків (ринків) потреб та пропозицій вживаних матеріальних благ на предмет їх повторного використання, згідно з «машинним принципом» – утилізується або повторно використовується не вся машина, а окрема деталь;

в) обов'язковість створення власниками матеріальних благ електронної бази щодо технічного стану цих благ та розгляду можливості планування повторного використання їх частин та механізмів на комерційних засадах, за умови їх безпечності для людей та довкілля;

Новітніми є підходи до модернізації інституту громадянства як ключового фактору та способу становлення відповідального виборця для формування компетентної влади, шляхом застосування моделі «набутого громадянства», що вимагає фундаментальних змін законодавчої бази але варто уваги та подальшого опрацювання шляхів можливої реалізації.

Корисними для збереження культурної спадщини країни є запропоновані методологічні засади державної політики щодо збереження та пристосування пам'яток містобудування та архітектури, у частині спрощення дозвільно-погоджувальної процедур та їх адаптування до інвестиційно сприятливого призначення.

Достатньо сміливими можна назвати теоретичні розвідки здобувача щодо

зменшення негативного впливу на природне середовище та гальмування кліматичних змін – у частині застосування підходу сповільненого зростання, побудованого на засадах теорії мінімалізму як антиподу підвищеного споживання.

Особливий інтерес викликає точка зору здобувача в розкритті бачення культури здійснення містобудівної діяльності, як не тільки будівництва у відповідності до затвердженої містобудівної документації та норм містобудівного законодавства, але й як гіпотези, що мешканці будь-яких урбанізованих територій належать до тієї чи іншої культури, в розумінні її як результату поєднання знань, переконань, звичаєвих норм поведінки, набутих жителями у процесі урбанізування цих територій, що передаються наступним поколінням.

Серед нових наукових результатів дисертації варто відзначити пропозиції щодо поглиблення понятійно-категоріального апарату державного управління («урбодія», «прийнятне урбонавантаження» та «урбомежа»), які допомагають з'ясувати сутність урбонавантаження на природне середовище та можуть бути введені у науковий обіг.

Елементи наукової новизни притаманні й іншим положенням дисертаційної роботи.

Практичне значення роботи

Практичне значення дисертаційної роботи підтверджено використанням отриманих здобувачем результатів у діяльності підкомітету з питань національно-патріотичного виховання дітей та молоді Комітету Верховної Ради України з питань сім'ї, молодіжної політики, спорту та туризму, а також у діяльності місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування Харківської області, що підтверджується відповідними довідками про впровадження, наведеними у додатках дисертації.

*Повнота викладу основних положень дисертації
в опублікованих працях*

Основні результати теоретичних та практичних розробок дисертанта висвітлено в 1 монографії, у 22 наукових статтях (13 із яких – у фахових виданнях з державного управління, 9 у зарубіжних виданнях) 21 тезах доповідей у збірниках матеріалів науково-комунікативних заходів, 9 з яких проходили за межами України.

Оцінка змісту і оформлення дисертації та автореферату

Структура дисертації узгоджується з метою і завданнями дослідження, висновки і рекомендації ґрунтуються на результатах власних авторських досліджень. Дисертаційна робота складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

Дисертаційна робота має завершений характер, теоретичні висновки і практичні рекомендації достатньою мірою розкриті, аргументовані та обґрунтовані у текстовій частині дисертації.

Текст дисертації є оригінальним. Зміст дисертації та автореферату відповідає паспорту спеціальності 25.00.02 – механізми державного управління за кількома напрямками, зокрема: теоретико-методологічні засади розроблення та функціонування механізмів державного управління: категорії, закономірності, принципи, методи, концепції, моделі, системи, класифікація; формування та реалізація державної політики у сферах державного, регіонального та галузевого управління та інших сферах суспільного життя; державне регулювання розвитку країни, регіону, галузі; програми та механізми їх реалізації та ін.

Дисертаційна робота і автореферат написані грамотно, оформлені згідно з існуючими вимогами, що пред'являються до наукових кваліфікаційних робіт, у тексті дослідження зроблені необхідні посилання на цитовані інформаційні джерела.

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертації

Незважаючи на позитивні сторони роботи та обґрунтованість матеріалів дисертаційного дослідження, можна виділити такі дискусійні моменти.

1. При проведенні історичного огляду нормативної бази (підрозділ 2.1, с. 82-89), автор значну увагу приділяє аналізу змісту нормативно-правових актів, що були прийняті значно раніше, а законодавчій базі останніх років приділяє менше уваги, що можливо не дало змоги більш глибоко висвітлити актуальність чи суперечливість саме останніх змін, що є найбільш актуальним на сьогодні та надало б роботі більшої практичної значимості.

2. Безперечно, одним з основних ресурсів будь-якої території є земельні ресурси. Але, це є і підґрунтям труднощів, які виникають в процесі формування земельних відносин. У підрозділі 4.3 (с. 235-248) автор досліджує концептуальні засади механізмів державного регулювання обігу земель щодо мінімізації порушень у процесі урбанізації та підкреслює їх важливість. На думку автора, там, де знаходяться об'єкти культурної спадщини, у тому числі такі, що є нерухомими пам'ятками архітектури та вимагають розробки спеціальної землевпорядної і містобудівної документації, виникає найбільше ускладнень. Але, нажаль, дисертантом не розкрито, як саме територіальні громади, на землях яких розташовані пам'ятки національного значення, що знаходяться у спільній власності територіальних громад чи на балансі органів управління обласного рівня, можуть забезпечувати їх збереження та здійснювати їх використання для задоволення місцевих потреб. Адже відпрацювання механізмів збереження таких пам'яток могло б стати реальною підтримкою малих історичних міст, які нерідко потерпають від таких проблем.

3. У підрозділі 5.1 (с. 251-265) автор піднімає дуже важливе питання щодо підвищення рівня культури експлуатування урбанізованого простору, який хоча і складає незначний відсоток від загальних територій, зате саме урбанізовані території утворюють найбільші проблеми оточуючим природним територіям. Сьогодні суспільство вже гостро відчуває усі вади урбанізації та вимагає нових

підходів до вирішення посталих проблем – модернізацію не тільки організаційно-функціональних структур органів влади, а й самих підходів до оточуючого середовища та урбанізованого простору. В своїй роботі дисертант розглядає модернізоване суспільство, як комплекс окремих взаємопов'язаних процесів, які наряду з економічними, політичними, соціальними ознаками мають також ознаки культурної модернізації. Але робота виграла, якби здобувач більш чітко виклав основні принципи, за якими держава і громада можуть у законний спосіб вплинути на тих, хто своїми діями порушує містобудівне законодавство та не сприяють розвитку культурного рівня учасників містобудівної діяльності.

4. В підрозділі 5.2 (с. 266-286) автор піднімає питання необхідності осучаснення механізмів та нових підходів до покращення якісного стану керівних управлінських кадрів, які приймають рішення щодо розвитку урбанізованих територій. Це звичайно має сенс, виходячи з тих негараздів, від яких сьогодні потерпає наша країна, особливо стосовно екологічного стану оточуючого середовища. В той же час, у дисертації не наведено конкретних пропозицій, як саме це зробити в межах чинного законодавства.

5. У підрозділі 5.4. (с. 304-319), де автор досліджує можливість уповільнення кліматичних змін, наводяться цікаві та нагальні пропозиції, зокрема щодо зв'язку між економічним розвитком та споживанням, гігантська масштабність якого приносить найбільшу шкоду навколишньому середовищу. В той же час, робота значно виграла б, якби автор здійснив соціологічне дослідження стосовно реагування конкретних цільових груп населення на застосування заходів мінімалізму та його популяризації в суспільстві, а також чим саме громадяни згодні пожертвувати заради збереження кліматичного балансу.

Втім, наведені зауваження не применшують позитивного враження від дисертаційної роботи і дають змогу високо оцінити теоретичні та практичні цінності дослідження.

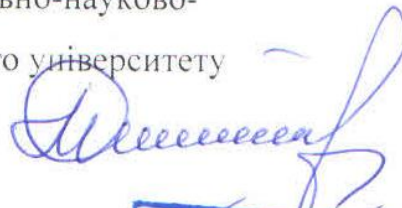
Загальний висновок по дисертаційній роботі

На підставі викладеного, виходячи з актуальності та представленої в роботі новизни одержаних автором наукових результатів їх практичної та теоретичної значимості, вважаю, що дисертаційна робота Кравченка Сергія Григоровича на тему: «Теоретико-методологічні засади державної політики розвитку урбанізованих територій в Україні» є самостійним науковим дослідженням та носить завершений характер.

З урахуванням зазначеного, доцільно зробити висновок, що за своїм змістом, оформленням, актуальністю та глибиною вирішення наукових проблем дисертаційна робота на тему: «Теоретико-методологічні засади державної політики розвитку урбанізованих територій в Україні» відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567 (із змінами), а її автор – Кравченко Сергій Григорович – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління.

Офіційний опонент:

доктор наук з державного управління, професор,
завідувач кафедри публічного адміністрування
у сфері цивільного захисту навчально-науково-
виробничого центру Національного університету
цивільного захисту України

С.В. Майстро

